

LAKIVALIOKUNNAN LAUSUNTO 18/2000 vp

Hallituksen esitys työsopimuslaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Työ- ja tasa-arvoasiainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 11 päivänä lokakuuta 2000 lähettäessään hallituksen esityksen työsopimuslaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 157/2000 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi työ- ja tasa-arvoasiainvaliokuntaan samalla määrännyt, että lakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto työ- ja tasa-arvoasiainvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- vanhempi hallitussihteeri Tarja Kröger, työministeriö
- lainsäädäntöneuvos Ronald Wrede, ulkoasiainministeriö
- lainsäädäntöneuvos Marjut Jokela ja lainsäädäntöneuvos Asko Välimaa, oikeusministeriö
- käräjätuomari Helena Sahlstedt, Helsingin käräjäoikeus

- presidentti Pekka Orasmaa, työtuomioistuin
- asianajaja Peter Bützow ja asianajaja Jarmo Henriksson, Asianajotoimisto Bützow Nordia Oy
- lakimies Jorma Rusanen, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö, SAK
- varatuomari Hannu Rautiainen, Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitto
- suunnittelupäällikkö Pertti Rauhio, Suomen Yrittäjät
- oikeustieteen tohtori, dosentti Timo Esko
- professori Mika Hemmo
- professori Martti Kairinen
- oikeustieteen lisensiaatti Ulla Liukkunen.

Viitetieto

Lakivaliokunnalla on ollut käytettävissään perustusvaliokunnan lausunto työ- ja tasa-arvoasiainvaliokunnalle (PeVL 41/2000 vp).

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan uudistettavaksi työsopimuslaki kokonaisuudessaan. Uusi laki korvaisi vuonna 1970 annetun työsopimuslain.

Työsopimuslakia, samoin kuin voimassa olevaa lakia, olisi sovellettava sopimukseen, jolla työntekijä sitoutuu tekemään henkilökohtaisesti työtä työnantajan lukuun palkkaa tai muuta vas-

tiketta vastaan työnantajan johdon ja valvonnan alaisena.

Työsuhteissa sovellettavat vähimmäistyöehdot määräytyisivät edelleen yleissitovan työehtosopimuksen mukaan. Työehtosopimuksen yleissitovuuden vahvistamislautakunnan olisi päätöksellään vahvistettava, onko valtakunnallinen työehtosopimus soveltamisalallaan sillä ta-

voin edustava, että sitä pidettäisiin yleissitovana. Mainitun lautakunnan päätökseen voitaisiin hakea muutosta työtuomioistuimelta, jonka päätös olisi lopullinen.

Lakiehdotuksen yhtenä lähtökohtana on yhtenäinen työsuhteen perusteettomaan päättämiseen liittyvä korvausjärjestelmä. Työntekijälle täysimääräisenä tuomittavan korvauksen vähimmäismäärä olisi kolmen kuukauden palkka ja enimmäismäärä 24 kuukauden palkka.

Esitykseen sisältyvät myös ehdotukset 31 muun lain muuttamisesta.

Ehdotetut lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan niin pian niiden hyväksymisen ja vahvistamisen jälkeen kuin työsopimuslain kokonaisuudistuksen vaatima koulutus ja toisaalta uusien työehtosopimusten voimaantulo huomioon ottaen on perusteltua.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Lakivaliokunta on käsitellyt asiaa toimivaltansa puitteissa siten, että valiokunnan tarkasteltavina ovat olleet ennen muuta säännökset, jotka liittyvät

- kansainväliseen yksityisoikeuteen (lainvalintasäännökset)
- prosessioikeuteen (työtuomioistuimen roolin muuttuminen ja prosessisäännökset sekä muutoksenhakusäännökset)
- vahingonkorvausoikeuteen.

1. Työsopimuslaki

1 luvun 3 §. Työsopimuksen muoto ja kesto

Pykälän 1 momentin mukaan työsopimus voidaan tehdä suullisesti tai kirjallisesti. Tarkoituksena on, että työsopimus on edelleen vapaamuotoinen sopimus. Pykälän perusteluiden mukaan työsopimus voidaan tehdä myös sähköisesti. Tätä edellyttää myös tänä vuonna hyväksytty EU:n direktiivi sähköisestä kaupankäynnistä (2000/31/EY). Valiokunta katsoo, että momentin sanamuotoa on selkeyden, yksiselitteisyyden ja mainitun direktiivin täytäntöönpanemiseksi täsmennettävä lisäämällä siihen maininta, että työsopimus voidaan tehdä myös sähköisesti. Valiokunta esittää, että 1 luvun 3 §:n 1 momentti muutetaan näin kuuluvaksi:

Työsopimus voidaan tehdä suullisesti, (poist.) kirjallisesti tai sähköisesti.

Pykälän 2 momentti sisältää säännökset työsopimuksen kestosta. Työsopimus on voimassa toislaiseksi, jollei sitä ole perustellusta syystä tehty määräaikaiseksi.

Ehdotettu säännös poikkeaa voimassa olevasta siten, ettei siihen sisälly yksityiskohtaisia määräyksiä määräaikaisen työsuhteen edellytyksistä, vaan säännös on kirjoitettu yleiseen muotoon. Silti perusteluissa todetaan, että perustelun syyn vaatimusta arvioitaessa olisi kuitenkin otettava huomioon voimassa olevan työsopimuslain 2 §:n 2 momentin säännös, jossa on esimerkiksi mainittu määräaikaisuuden perusteina työn luonne, sijaisuus, harjoittelu tai muu näihin rinnastettava syy sekä yrityksen toimintaan tai suoritettavaan työhön liittyvä peruste.

Säännösehdoituksen perusteluista saa sen käsityksen, ettei tarkoituksena ole tehdä asiallisia muutoksia voimassa olevaan, vuonna 1984 säädettyyn säännökseen verrattuna. Tämän vuoksi sanamuodon muuttaminen ei ole perusteltua varsinkaan, kun ehdotettu säännös on nykyistä epämääräisempi. Valiokunta esittää,

että työ- ja tasa-arvoasiainvaliokunta harkitsee säännöksen täsmentämistä esimerkiksi voimassa olevan säännöksen muotoon.

11 luvun 1 §. Työsopimukseen sovellettava laki ja 2 §. Yleiset lainvalintasäännöt

Rooman yleissopimus saatettiin Suomessa voimaan vuonna 1998. Käsiteltäessä hallituksen

esitystä yleissopimuksen voimaansaattamisesta (HE 103/1998 vp) lakivaliokunnassa harkittiin lainvalintasäännösten sijoittamista työsopimuslakiin. Tämän vuoksi valiokunta pyysi asiasta lausunnon silloiselta työasiainvaliokunnalta. Molemmat valiokunnat (LaVM 14/1998 vp ja TyVL 12/1998 vp — HE 103/1998 vp) päätyivät yksimielisesti siihen, ettei työsopimuslakiin sisällytetä lainvalintasäännöksiä, vaan pelkästään viittaussäännös yleissopimuksen määräyksiin, ja että yleissopimus saatetaan Suomessa voimaan ns. blankoilalla. Tämä on normaali ja yleinen voimaansaattamistapa silloin, kun kansainvälinen sopimus ei edellytä täydentäviä kansallisia säännöksiä.

Esityksessä ehdotetaan nyt toisenlaista lainsäädäntötekniikkaa. Työsopimuslain 11 luvun 1 §:ään ehdotetaan kirjoitettavaksi osa Rooman yleissopimuksen määräyksistä. Pykälää täydentäisi perusteluissa informatiiviseksi luonnehdittu 2 §, jossa on viittaussäännös sanottuun yleissopimukseen.

Lakivaliokunta toteaa, ettei hallituksen esityksessä esitetä sellaisia perusteluita, joiden vuoksi pari vuotta sitten päätetystä sääntelytavasta olisi syytä poiketa. Lakivaliokunta ja työasiainvaliokunta perustelivat valittua nykyistä sääntelytapaa sillä, että Rooman yleissopimus muodostaa lainvalintaa sääntelevän kokonaisuuden, jota sovelletaan lähtökohtaisesti kaikkiin sopimusvelvoitteisiin, joilla on liittymä useampaan kuin yhteen valtioon. Tällaisia sopimusvelvoitteita sisältyy mm. kansainvälisluontoiseen irtainten esineiden kauppaan sovellettavasta laista annettuun lakiin (387/1964), eräistä kansainvälisluonteisista vakuutusopimuksista annettuun lakiin (91/1993), merilakiin, vekselilakiin ja shekkilakiin. Yleissopimuksen laajan soveltamisalan johdosta lainvalintasäännöksiä ei siten voida johdonmukaisuussyistä sisällyttää ainoastaan yhteen lakiin, esimerkiksi työsopimuslakiin. Toisaalta lainvalintasäännösten sisällyttäminen eri lakeihin johtaisi päällekkäiseen kaksinkertaiseen sääntelyyn, koska laeissa olisi toistettava samansisältöisinä yleissopimuksen tarpeelliset määräykset. Yleissopimus muodostaa kokonaisuuden, jonka määräyksiä on vai-

keaa erottaa toisistaan. Selkeyden ja oikeusvarmuuden vuoksi on parempi, että lainvalintasäännökset ovat yhdessä säädöksessä, Rooman yleissopimuksessa, kuin hajautettuina eri oikeuden alojen lainsäädäntöön.

Voimassa olevan lain sääntelytapaa puoltaa edelleen se, että Amsterdamin sopimuksella lainvalintakysymykset ovat siirtyneet yhteisötoimivallan piiriin. Wienin huippukokouksessa vuonna 1998 on sovittu, että Rooman yleissopimuksen määräysten tarkistaminen aloitetaan kahden vuoden kuluessa Amsterdamin sopimuksen voimaantulosta 1.5.1999. Siinä yhteydessä Rooman yleissopimus muutetaan yhteisöinstrumentiksi, todennäköisesti asetukseksi, joka olisi jäsenvaltiossa välittömästi sovellettavaa lainsäädäntöä. Asetuksen säännöksiä ei saa sisällyttää kansalliseen lainsäädäntöön.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan ehdotetut 11 luvun 1 §:n säännökset eivät ole samansisältöisiä Rooman yleissopimuksen määräysten kanssa eivätkä riittäviä lainvalintakysymysten ratkaisemiseksi. Lakiehdotuksen 11 luvun 1 §, johon on pyritty sisällyttämään lähinnä yleissopimuksen 3 artiklan 1 kohta ja 6 artikla, poikkeaa yleissopimuksen määräyksistä. Yleissopimuksessa on lisäksi useita muita työsopimuksen lainvalinnan kannalta merkityksellisiä määräyksiä, jotka eivät käy ilmi 11 luvun säännöksistä. Tällainen on muun muassa yleissopimuksen 20 artikla, jossa säädetään yhteisön oikeuden erityisaloja koskevien lainvalintasääntöjen ensisijaisuudesta yleissopimuksen määräyksiin nähden. Lakiehdotuksesta ei ilmene myöskään se, että 21 artiklan perusteella eräät muut kansainväliset sopimukset, esimerkiksi Kansainvälisen työjärjestön ILO:n yleissopimukset, menevät Rooman yleissopimuksen edelle.

Ehdotetulla kirjoittamistavalla on ilmeisesti pyritty siihen, että sellaisten työsopimusten, joilla on liittymiä useampaan valtioon, lainvalintaan liittyvät ongelmat olisi ratkaistavissa työsopimuslaissa olevien säännösten avulla. Tämä pyrkimys on sinänsä kannatettava, koska työsopimuslaki on yleisesti työpaikoilla saatavana. Valiokunta on kuitenkin edellä todennut, ettei ehdotettu sääntelytapa ole lainsäädäntötekni-

ti eikä sisällöllisesti onnistunut ja että se johtaa helposti väriin tulkintoihin velvoittavista säännöksistä ja sen myötä oikeusvarmuuden heikentymiseen. Valiokunta on aikaisemmin mainitussa mietinnössään arvioinut lakitekniistä valintaa myös informatiivisuuden ja säädösten saatavuuden kannalta. Sen seurauksena Rooman yleissopimus on julkaistu Suomen säädöskokoelman sopimussarjassa ja lisäksi sisällytetty Suomen Laki -teokseen. Lakikirjassa on työsopimuslain asianomaisen pykälän jäljessä viittaus siitä, mistä kohtaa lakikirjaa yleissopimus löytyy.

Edellä lausutuun perustein valiokunta esittää, että 11 luvun 1 § muutetaan voimassa olevan säännöksen mukaiseksi ja 2 § poistetaan lakiehdotuksesta.

Valiokunta huomauttaa, että tämä nyt esitetty kirjoittamistapa vastaa myös hallituksen esityksen tarkoitusta. Perusteluiden mukaan tarkoituksena ei nimittäin ole nykyisten säännösten asiallinen muuttaminen. Hallituksen esityksessä ehdotetut säännökset sen sijaan merkitsivät asiallisia muutoksia, kuten edellä on esitetty.

12 luku. Vahingonkorvausvelvollisuus

Yleistä. Lukuun on koottu säännökset, joiden mukaan työsuhteen osapuolten on korvattava toiselle sopijapuolelle sopimussuhteessa aiheuttamansa vahingot. Vahingonkorvausjärjestelmä jakautuu kahteen osaan: yleiseen vahingonkorvausvelvollisuuteen ja työsuhteen perusteettomasta päättämisestä aiheutuvaan korvausvelvollisuuteen.

Luvun 1 §:ssä on perussäännökset vahingonkorvausten suorittamisvelvollisuudesta ja määrätymisperusteista. Luvun 2 ja 3 § muodostavat yhtenäisen korvausjärjestelmän. Tämä säännöstö on osoittautunut vaikeaselkoiseksi ja tulkinnanvaraiseksi.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan säännöstön taustalla on epätyytyttäväksi koettu voimassa olevan työsopimuslain 51 §:n soveltamisessa omaksuttu tulkintalinja. Vuodesta 1995 alkaen tuotannollisin ja taloudellisin perustein (ns. kollektiiviperustein) lainvastaisesti toimituissa irtisanomisissa on vakiintuneesti nouda-

tettu oikeuskäytäntöä, jonka mukaan työntekijälle tuomittavasta vahingonkorvauksen määrästä vähennetään hänen työttömyysajalta saamansa työttömyysedut siltä osin kuin hän ei ole osallistunut työttömyysturvansa kustantamiseen. Työnantajalle ei kuitenkaan ole asetettu velvollisuutta suorittaa työntekijän vahingonkorvauksesta vähennettyä osuutta takaisin työttömyystuen maksajalle. Tämän seurauksena työnantaja hyötyy Kansaneläkelaitoksen tai työttömyysvakuutusrahaston kustannuksella.

Valtioneuvoston oikeuskansleri on maaliskuussa 2000 tekemässään päätöksessä katsonut, että kysymyksessä olevan oikeustilan selkiinntäminen nimenomaisella lainsäädännöksellä on tarpeellista. Oikeuskansleri on päätöksessään kiinnittänyt erityistä huomiota sosiaali- ja terveysministeriön asiasta antamassa lausunnossa esittämään kantaan, jonka mukaan työnantajien korvausvastuun toteuttamista ja yhdenvertaista kohtelua voitaisiin ministeriön näkemyksen mukaan edistää säätämällä työsopimuslain 51 §:n mukaiseen vahingonkorvaukseen liittyen työttömyyskassan regressiooikeudesta (takaisinsaanti-oikeudesta) niissä tilanteissa, joissa vahingonkorvauksen saajalle on samalta ajalta maksettu työttömyysturvalain mukaista ansioon suhteutettua päivärahaa.

Em. päätöksestä ilmenee edelleen, että oikeuskanslerin näkemyksen mukaan asiassa pitäisi päätyä sopimus-, vahingonkorvaus- ja työttömyysturvakysymyksissä eri osapuolten — niin työntekijän, työnantajan kuin myös valtion — oikeudet ja velvollisuudet riittävästi huomioon ottavaan lopputulokseen.

Tuon päätöksen jälkeen on valmisteltu hallituksen esitykseen nyt sisältyvä ehdotus yhtenäiseksi korvausjärjestelmäksi. Asianomaisissa säännöksissä ehdotetaan työsopimuslain työsuhteen laittomasta päättämisestä johtuvaa korvausta koskevia säännöksiä muutettaviksi voimassa olevaan lakiin verrattuna. Korvausjärjestelmä ehdotetaan yhtenäistettäväksi siten, että 2 §:n 2 momentissa säädettäväksi ehdotettua kokonaisuutta sovelletaan sekä yksilöllisin perustein laittomasti irtisanottuun että määrättäessä korvausta riittämättömin taloudellisin tai

tuotannollisin perustein toteutetusta irtisanomisesta. Toinen merkittävä muutos voimassa olevaan lakiin ja oikeuskäytäntöön on se, että lakiin ehdotetaan säännöksiä siitä, miten työsuhteen laittomasta päättämisestä määrättävä korvaus ja samaan aikaan kohdistuvat työntekijän saamat työttömyysturvaedut sovitetaan yhteen. Yhteensovitus on tehtävä riippumatta siitä, millä perusteella työsuhte on päätetty. Yhteensovitettaessa määrätään työntekijälle tuleva vahingonkorvaus sekä työttömyysturvan maksaneille suoritettava palautus. Yhteensovitusvelvollisuus on tarkoitettu koskemaan myös laittomasta lomauttamisesta luvun 1 §:n nojalla määrättävää vahingonkorvausta.

Saamansa lisäselvityksen perusteella valiokunta pitää hallituksen esityksessä ehdotettua yhtenäiskorvausjärjestelmää kaikkien osapuolten kannalta tarkoituksenmukaisena järjestelmänä. Sen sijaan hallituksen esityksessä ehdotettu tapa, jolla työnantajan korvausvelvollisuuteen kohdistuvalta ajalta työntekijälle maksetut työttömyysturvaedut olisi otettava korvauspäätöksessä huomioon, ei valiokunnan saaman selvityksen mukaan ole tuomitsemistoiminnan kannalta riittävän selkeä. Valiokunnan kuulemat tuomarit ovat todenneet, ettei säännösten soveltaminen tuomioistuimissa välttämättä onnistu.

Säännösten kirjoittamistavan selkeyttämiseksi ja säännösten täydentämiseksi tarpeellisilla prosessisäännöksillä valiokunta esittää jäljempänä selostettavat muutokset. Tavoitteena on, etteivät säännökset johda nykyisen korvaustason muuttumiseen, mutta niihin saadaan edellä mainitussa oikeuskanslerin päätöksessä edellytetty tasapaino.

12 luvun 1 §. Yleinen vahingonkorvausvelvollisuus. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan sisällytettäväksi sekä perussäännös yleisestä vahingonkorvausvelvollisuudesta että viittaus poikkeukseen, joka muodostuu työsuhteen perusteettomasta päättämisestä aiheutuvasta korvausvelvollisuudesta.

Valiokuntakäsittelyssä on ilmennyt, ettei 3 §:ään ehdotettua viittausta 1 §:ään ymmärretä oikein, jos molemmat säännökset ovat samassa

momentissa. Asiantilan korjaamiseksi pykälän 1 momentti on syytä jakaa kahdeksi eri momentiksi.

Valiokunta esittää

että 12 luvun 1 § muutetaan kuulumaan seuraavasti:

1 §

Työnantajan, joka tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo tai laiminlyö työsuhteesta tai tästä laista johtuvia velvollisuuksia, on korvattava työntekijälle siten aiheuttamansa vahinko. (*Poist.*)

Edellä 1 momentissa säädetystä poiketen korvausvelvollisuus 1 luvun 4 §:ssä taikka 7 tai 8 luvussa säädettyjen perusteiden vastaisesta työsopimuksen päättämisestä määräytyy 2 §:n mukaan. (Uusi 2 mom.)

(3 ja 4 mom. kuten HE:n 2 ja 3 mom.)

12 luvun 2 §. Korvaus työsopimuksen perusteettomasta päättämisestä. Pykälän 1—3 momentissa on säännökset siitä, miten korvaus erityyppisissä työsopimuksen perusteettomissa päättämistapauksissa määräytyy. Pykälän 4 momentissa on tuomioistuimen menettelyyn liittyvä säännös korvauksen jakamisesta. Muut menettelyyn liittyvät säännökset ovat seuraavassa pykälässä.

Säännösten selkeyttämiseksi valiokunta esittää, että kaikki menettelysäännökset kootaan 3 §:ään. Tämän vuoksi valiokunta esittää, että

että 12 luvun 2 §:stä poistetaan 4 momentti.

12 luvun 3 §. Työttömyyspäivärahan vaikutus vahingonkorvauksen ja korvauksen maksamiseen. Edellä lausuttuun viitaten valiokunta esittää pykälän säännösten uudelleen ryhmittelyä ja niiden täydentämistä tarpeellisilla prosessisäännöksillä seuraavasti.

Pykälän 1 momenttiin yhdistetään 1 ja 2 momentissa olevat säännökset siitä, millä tavoin ja missä määrin työntekijän ennen tuomion julistamista tai antamista saamat eri työttömyysturvaedut on otettava huomioon hänelle maksetta-

vaksi määrättyä korvausta vähentävänä tekijänä. Kokonaisuarkinnon perusteella määräytyvästä korvauksesta on siltä osin kuin se on korvausta menetetyistä työttömyydestä johtuvista palkkaeduista vähennettävä pykälässä määritelty osa työntekijän saamasta työttömyysturvasta.

Jos korvaus ei kata palkkaetujen menetystä koko työttömyysajalta, vähennys voidaan tehdä vain siltä osin kuin korvaus sisältää korvausta palkkaetujen menetyksestä. Esimerkiksi, jos työttömyysaika on 18 kuukautta ja tuomioistuimen harkitsema kokonaiskorvaus on 10 kuukautta, vain enintään 10 kuukauden ajalta saadut työttömyysetut voidaan vähentää.

Hallituksen esityksessä 1 ja 2 momentissa olevat säännökset työnantajan velvoittamisesta maksamaan vähennyksen määrä takaisin työttömyysvakuutusrahastolle tai Kansaneläkelaitokselle on siirretty 3 momenttiin. Sen sijaan säännös siitä, että tuomioistuimen olisi sen jälkeen, kun se on harkinnut kokonaiskorvauksen 2 §:n 2 momentin nojalla, vielä jaettava korvaus aineelliseen ja aineettomaan vahinkoon, on poistettu. Valiokunta on todennut, ettei se sovi yhteen kokonaiskorvauksen periaatteen kanssa. Silti tuomioistuimen on luonnollisesti pidettävä asia mielessä niin, että se voi suorittaa vähennyksen 12 luvun 3 §:n säännösten mukaisesti.

Pykälän 2 momenttiin sisällytetään hallituksen esityksen 3 momentin säännös edellä 1 momentissa säädetyn vähennyksen alentamis- tai poistamismahdollisuudesta. Valiokunnan mielestä säännös on syytä kirjoittaa siten uudestaan, että siitä muodostuu kohtuusharkintaa koskeva säännös. Kun momentissa puhutaan kohtuullisuudesta, se luontuu ehdotettua paremmin vahingonkorvausoikeudelliseen käsitteistöön.

Säännös voi tulla sovellettavaksi sekä kollektiiviperusteisissa että individuaaliperusteisissa työsuhteen päättämisissä, mutta sen merkitys korostuu individuaaliperusteisissa irtisanomisissa. Tämä johtuu mm. siitä, että arvioitaessa työntekijästä johtuvasta syytä tapahtuneen irtisanomisen korvausta, huomioon on otettava paitsi muuta, ne olosuhteet, joissa työsuhte on päätetty, sekä toisaalta työnantajan menettelyn loukkaavuus ja toisaalta työntekijän itsensä an-

tama aihe tai myötävaikutus. Korvaus sisältää tällöin taloudellisen vahingon korvaamisen ohella usein myös korvausta työntekijään kohdistuvasta loukkauksesta.

Vähennyksen tekeminen pykälän 2 momentin nojalla perustuu tuomioistuimen harkintaan. Tuomioistuin harkitsee sille esitetyn näytön perusteella, onko kohtuullista pienentää vähennettävää määrää tai jättää vähennys tekemättä.

Pykälän 3 momenttiin on koottu tuomioistuimen menettelyä koskevat säännökset.

Jotta tuomioistuin voisi velvoittaa työnantajan maksamaan korvauksia työttömyysvakuutusrahastolle tai Kansaneläkelaitokselle, on välttämätöntä, että kaikille osapuolille varataan tilaisuus tulla kuulluksi oikeudenkäynnissä. Sen vuoksi momenttiin on lisätty säännös siitä, että tuomioistuimen on varattava työttömyysvakuutusrahastolle, jonka kautta työttömyyskassojen rahoitus kulkee, sekä etuuden maksaneelle työttömyyskassalle tilaisuus tulla kuulluksi silloin, kun kysymyksessä on ansiosidonnainen päiväraha. Kuulemissäännöksen lisäksi momenttiin sisältyy säännös siitä, että tuomioistuimen on veloitettava työnantaja maksamaan korvauksesta vähennetty rahamäärä työttömyysvakuutusrahastolle ja toimitettava sille asiassa annettu päätös.

Silloin kun työntekijä on saanut työttömyys-turvalaissa tarkoitettua peruspäivärahaa tai hänelle on maksettu työmarkkinatukea, on oikeudenkäyntiin kutsuttava kuultavaksi Kansaneläkelaitos ja vähennys veloitettava maksamaan Kansaneläkelaitokselle.

Tuomioistuimen päätös on täytäntöönpannava suoraan sellaisenaan.

Pykälän 4 momenttiin on koottu kaikki hallituksen esityksessä ehdotetut sovintoa koskevat säännökset. Valiokuntakäsittelyssä sana sovinto on osoittautunut epätarkoituksenmukaiseksi. Hallituksen esityksen tarkoituksena on, että vahingonkorvauksista voidaan edelleen sopia, kunhan sopimuksissa otetaan huomioon laissa säädetty edellytykset. Sen vuoksi valiokunta esittää, että säännöksessä käytetään sopimusoikeudellista termiä "sopimus", eikä prosessioikeudellista termiä "sovinto".

Sopimuksessa voidaan ottaa huomioon muitakin tekijöitä kuin 2 §:n 2 momentissa säädetään. Erittelyvelvollisuus aineelliseen ja aineettoaan vahinkoon on valiokunnan mielestä tässä perusteltu, vaikka 1 momentissa on tuomioistuimen toiminnan luonne huomioon ottaen päädytty pelkkään kokonaiskorvauksesta tehtävään vähennykseen ilman erittelyvelvollisuutta.

Pykälän 4 momenttia sovelletaan myös silloin, kun osapuolten sovinto vahvistetaan tuomiolla. Sopimuksella ja tuomioistuimen vahvistamalla sovinnolla on se ero, että tuomioistuimen vahvistama sovinto on suoraan täytäntöönpanokelpoinen, mutta sopimuksen täytäntöönpanemiseksi pakolla tarvitaan tuomioistuimen päätös.

Pykälän 5 momentti on uusi. Laittoman lomautuksen johdosta määrättävät korvaukset on hallituksen esityksen perusteluiden mukaan tarkoitettu työttömyysturvan osalta samaan asemaan kuin työsuhteen lainvastaisesta päättämisestä johtuvat korvaukset. Valiokunta katsoo, että asiasta on syytä säätää ehdotettua selkeämmin. Sen vuoksi pykälään on kirjoitettu asiaa koskeva erillinen säännös.

Edellä lausutun perusteella valiokunta esittää, että 12 luvun 3 § muutetaan näin kuuluvaksi:

3 §

Työttömyyspäivärahan vaikutus vahingonkorvauksen ja korvauksen maksamiseen

Edellä 2 §:n mukaan määrätystä korvauksesta, siltä osin kuin se on korvausta työntekijälle ennen tuomion julistamista tai antamista menetetyistä työttömyydestä johtuvista palkkaeduista, on vähennettävä

1) 75 prosenttia työntekijälle kyseiseltä ajalta maksetusta työttömyysturvalaissa (602/1984) tarkoitetusta ansioon suhteutetusta työttömyyspäivärahasta;

2) 80 prosenttia työntekijälle kyseiseltä ajalta maksetusta työttömyysturvalaissa tarkoitetusta peruspäivärahasta; sekä

3) työntekijälle kyseiseltä ajalta työmarkkinatuesta annetun lain (1542/1993) nojalla maksettu työmarkkinatuki.

(2 mom. poist.)

Tuomioistuin voi tehdä korvauksesta 1 momentissa säädettyä pienemmän vähennyksen tai jättää vähennyksen kokonaan tekemättä, jos se on korvauksen määrä, työntekijän taloudelliset ja sosiaaliset olot sekä hänen kokemansa loukkaus huomioon ottaen kohtuullista.

Edellä 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettua asiaa käsiteltäessä tuomioistuimen on varattava työttömyysvakuutusrahastolle ja etuuden maksaneelle työttömyyskassalle tilaisuus tulla kuulluksi. Tuomioistuimen on veloitettava työnantaja maksamaan korvauksesta vähennetty rahamäärä työttömyysvakuutusrahastolle ja toimitettava asiassa annettu lainvoiman saanut tuomio tai päätös sille tiedoksi. Mitä tässä säädetään työttömyysvakuutusrahastosta, koskee vastaavasti kansaneläkelaitosta käsiteltäessä 1 momentin 2 tai 3 kohdassa tarkoitettua asiaa.

Jos työnantajan korvausvelvollisuudesta tehdään sopimus, siinä on erikseen mainittava 2 §:n nojalla sovittu kokonaiskorvaus sekä siihen sisältyvä työntekijälle työttömyydestä johtuvista ennen sopimuksen tekemistä menetetyistä palkkaeduista maksettava korvaus. Korvauksesta on tehtävä vähennys noudattaen, mitä 1 ja 2 momentissa säädetään. Työnantaja vastaa siitä, että korvauksesta vähennetty rahamäärä suoritetaan työttömyysvakuutusrahastolle tai kansaneläkelaitokselle ja että sopimusjäljennös toimitetaan sille tiedoksi.

Mitä edellä säädetään 2 §:n mukaan määrätystä korvauksesta, sovelletaan myös perusteettoman lomauttamisen johdosta 1 §:n 1 momentin nojalla määrättyyn vahingonkorvaukseen. (Uusi 5 mom.)

13 luvun 9 §. Kanneaika

Pykälässä ehdotetaan, että oikeus laissa tarkoitettuun saatavaan raukeaa työsuhteen päättyessä yleisestä 10 vuoden vanhentumisajasta poiketen, jos kannetta ei nosteta kahden vuoden kuluessa siitä, kun työsuhteen päättämismuutoksen on toimitettu.

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan (PeVL 41/2000 vp) todennut, ettei työehtosopimuksella voida poiketa laissa säädetystä kanneajasta, kuten hallituksen esityksen 13 luvun 7 §:ssä on ehdotettu. Lausunnosta seuraa, että kanneaikaa koskeva sopimusmahdollisuus on poistettava laista, jolloin tästä 9 §:stä tulee kanneaikaa koskeva perussäännös.

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan edelleen kiinnittänyt huomiota siihen, että sen saamien tietojen mukaan säännös voi johtaa siihen, että kanneaika saattaa joihinkin saataviin nähden jäädä kohtuuttoman lyhyeksi.

Myös lakivaliokunnassa kuullut asiantuntijat ovat kiinnittäneet huomiota kanneaikaa koskevan säännöksen epäkohtiin. Säännös saattaa johtaa mm. siihen, että kanneaika on ehtinyt kulua umpeen ennen kuin vahinko on edes ilmennyt. Tällainen tilanne voi syntyä esimerkiksi silloin, kun terveydellinen häiriö on aiheutunut työturvallisuutta koskevaa säännöstä rikkomalla, mutta sairaus on puhjennut vasta kahden vuoden määräajan umpeen kuluttua.

Pykälän perusteluiden mukaan säännös ei koskisi vasta työsuhteen päättymisen jälkeen ilmenneitä työnantajan korvattavia vahinkoja. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan vahingonkorvausoikeudellisesti onkin itsestään selvää, ettei pykälä voi koskea henkilövahinkoon perustuvan saatavan korvaamista. Valiokunta viitaten kuulemiensa tuomareiden näkemykseen siitä, että pykälän sanamuoto selvästi kattaa kaikki työsuhteista johtuvat velvoitteet, ei kuitenkaan pidä perustelulausumaa riittävänä. Va-

liokunnan mielestä on välttämätöntä, että oikeusvarmuuden turvaamiseksi pykälään lisätään säännös siitä, ettei pykälä koske työntekijälle aiheutuneen henkilövahingon korvaamista.

Muilta osin valiokunta on pyrkinyt analysoidaan erilaisia käytännön tilanteita, joiden on arveltu johtavan siihen, että kanneaika osoittautuu liian lyhyeksi. Valiokunta on todennut, että useimmissa esimerkeissä on ollut joku sellainen lähtökohtatieto, joka ei uuden työsuhteen mukaan ole mahdollinen. Kilpailukieltosopimuksen rikkomisesta nostettavan kanteen osalta määräaika saattaa kuitenkin käydä niukaksi, kun otetaan huomioon, että irtisanomisaika on enimmillään kuusi kuukautta ja kilpailukiellon pituus yksi vuosi.

Valiokunta pitää lyhyehköä kanneaikaa sinänsä perusteltuna mm. todistelun luotettavuuden kannalta, mutta katsoo, että yksityisen henkilön oikeuksien suojaamiseksi säännöstä on muutettava niin, että kanneaika alkaa kulua vasta työsuhteen päättymisestä. Valiokunta esittääkin,

että 13 luvun 9 § muutetaan seuraavasti:

Työsuhteen päättyessä oikeus tässä laissa tarkoitettuun saatavaan raukeaa (poist.) yleisestä 10 vuoden vanhentumisajasta poiketen, jos kannetta ei nosteta kahden vuoden kuluessa siitä, kun työsuhde on päättynyt.

Edellä 1 momentissa säädetty ei koske työntekijälle aiheutuneen henkilövahingon korvaamista. (Uusi 2 mom.)

5. Laki työtuomioistuimesta annetun lain muuttamisesta

Yleistä

Valiokunta toteaa, että työtuomioistuimen toimiala muuttuu nykyisestä. Voimassa olevan lainsäädännön mukaan työtuomioistuin erityistuomioistuimena käsittelee ja ratkaisee ensimmäisenä ja viimeisenä oikeusasteena työehto- ja virkaehtosopimuksia koskevat riita-asiat samoin kuin työ- ja virkaehtosopimuslakeihin

perustuvat, työtuomioistuimesta annetussa laissa tarkemmin määritellyt riita-asiat. Sen tuomiot ovat lopullisia ja heti täytäntöön pantavissa. Korkein oikeus voi kuitenkin purkaa työtuomioistuimen tuomion samoin edellytyksin kuin muidenkin tuomioistuinten tuomiot. Hallituksen esityksen hyväksymisen myötä työtuomioistuimen toimiala muuttuu siten, että siitä tulee myös muutoksenhakuasioita käsittelevä tuomioistuin.

38 §. Hallituksen esityksessä ehdotetaan 38 §:ään lisättäväksi uusi 2 momentti, jonka mukaan käsiteltäessä 1 §:n 3 momentissa tarkoitettuja valitusasioita noudatetaan vastaavasti soveltuvin osin, mitä hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Pykälän perusteluiden mukaan viittauksella tarkoitetaan hallintolainkäyttölain valituskirjelmää, valitusasian käsittelyä ja selvittämistä samoin kuin oikeudenkäyntikuluja koskevia säännöksiä. Muutoin menettely voisi perusteluiden mukaan pitkälti olla käytännössä työtuomioistuimen menettelyn kaltaista.

Valiokuntakäsittelyssä on käynyt ilmi, että ehdotettu kirjoitustapa johtaa epätietoisuuteen siitä, käsittelee korkein oikeus vai korkein hallinto-oikeus työtuomioistuimen muutoksenhakuasteena antamia ratkaisuja koskevat ylimääräiset muutoksenhaut.

Valiokunta katsoo, että työtuomioistuinlaissa on tarpeen ehdotettua tarkemmin eritellä ne hallintolainkäyttölain säännökset, joita voidaan soveltaa. Pykälän perustelujen mukaan tällaisia pykäläiä ovat

- valituskirjelmää koskevat säännökset, joilla tarkoitetaan hallintolainkäyttölain 23—28 §:ää,
- valitusasiainkäsittelyä ja selvittämistä koskevia säännöksiä, joilla tarkoitetaan hallintolainkäyttölain 7 luvun säännöksiä, sekä
- oikeudenkäyntikuluja koskevat säännökset, joilla viitataan lain 74 ja 75 §:ään.

Kun hallintolainkäyttölakia ei muilta osin sovelleta, on selvää, että ylimääräisen muutoksenhaun osalta toimitaan kuten aikaisemminkin. Tämä tarkoittaa sitä, että työtuomioistuimesta annetun lain 37 §:n mukaan ylimääräinen muu-

toksenhaku työtuomioistuimen ratkaisuun osoitetaan aina korkeimmalle oikeudelle.

Valiokunta katsoo lisäksi, että uudelle säännökselle ehdotettu paikka, 38 §:n uusi 2 momentti, ei ole paras mahdollinen. Nykyinen 38 § on lain muita prosessisäännöksiä täydentävä säännös, kun taas po. uusi säännös on soveltamisalaltaan poikkeus kaikesta laissa edellä sanotusta. Valiokunta pitää parempana ratkaisuna säännöksen sijoittamista lain uudeksi 37 a §:ksi. Tällöin nykyinen 38 § täydentää myös tätä uutta säännöstä, kuten hallituksen esityksen perusteissa todetaan.

Valiokunta esittää,

että ehdotetun 38 §:n uuden 2 momentin sijasta lakiin lisätään uusi 37 a § seuraavasti:

37 a § (Uusi)

Käsiteltäessä 1 §:n 3 momentissa tarkoitettuja valitusasioita noudatetaan hallintolainkäyttölain (586/1996) valituskirjelmää, valitusasian käsittelyä ja selvittämistä samoin kuin oikeudenkäyntikuluja koskevia säännöksiä.

Valiokunnan esittämän muutoksen johdosta 5. lakiehdotuksen johtolauseetta on vastaavasti tarkistettava.

10. Laki työaikalain muuttamisesta

38 §. *Kanneaika.* Pykälän 3 momenttia ehdotetaan muutettavaksi niin, että se vastaa uuden työsopimuslain säännöksiä. Tämä vastaava säännös on 1. lakiehdotuksen 13 luvun 9 §.

Kun valiokunta on edellä esittänyt 13 luvun 9 §:n muuttamista, valiokunta esittää,

että myös työaikalain 38 §:n 3 momenttia muutetaan vastaavasti, jolloin se kuuluu seuraavasti:

Työsuhteen päätyttyä 1 momentissa tarkoitettua saatavaa koskeva kanne on saatavan raukeamisen uhalla pantava vireille

kahden vuoden kuluessa siitä, kun *työsuhde on päättynyt*.

26.—29. lakiehdotus

Hallituksen esityksen 26.—29. lakiehdotuksissa on kussakin viittaussäännös uuden työsopimuslain 12 luvun 1 §:n 2 momenttiin. Lakivaliokunta on edellä esittänyt tuon lakiehdotuksen 12 luvun 1 §:n momenttijaotuksen muuttamista. Sen seurauksena valiokunta esittää,

että 26. lakiehdotuksen 13 b §:n 2 momenttia, 27. lakiehdotuksen 11 a §:n 2

momenttia, 28. lakiehdotuksen 20 a §:n 2 momenttia ja 29. lakiehdotuksen 50 §:n 2 momenttia muutetaan niin, että niissä viitataan työsopimuslain 12 luvun 3 momenttiin.

Lausunto

Lausuntonaan lakivaliokunta kunnioittavasti esittää,

että työ- ja tasa-arvoasiainvaliokunta ottaa huomioon, mitä edellä on esitetty.

Helsingissä 11 päivänä joulukuuta 2000

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Henrik Lax /r	Kari Myllyniemi /kesk (osittain)
vpj.	Matti Vähänäkki /sd	Kirsi Ojansuu /vihr
jäs.	Sulo Aittoniemi /alk	Veijo Puhjo /vas
	Leena-Kaisa Harkimo /kok	Susanna Rahkonen /sd
	Jyri Häkämies /kok (osittain)	Tero Rönni /sd
	Toimi Kankaanniemi /skl	Mauri Salo /kesk
	Annika Lapintie /vas	Marja Tiura /kok
	Paula Lehtomäki /kesk	Lasse Virén /kok.

Valiokunnan sihteereinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Kaisa Vuorisalo

valiokuntaneuvos Timo Tuovinen.

ERIÄVÄ MIELIPIDE

Perustelut

Työsopimuslainsäädännöllä luodaan perusta koko työelämälle. Tämä lainsäädäntö sitoo kaikkia työnantajia ja työntekijöitä. Tätä ei ole otettu riittävän hyvin huomioon uutta työsopimuslakia ja siihen liittyviä lakeja valmisteltaessa. Yhdenvertaisuuden periaatteen tulee toteutua mahdollisimman hyvin siitä riippumatta, ovatko työnantajat tai työntekijät järjestäytyneet. Korkea järjestäytymisaste on sinänsä hyvä ja yhteiskunnallista vakautta tukevaa. Kuitenkin perustuslain mukainen negatiivinen järjestäytymisoikeus on turvattava ilman, että siitä seuraa erityisiä ongelmia tai eriarvoisuutta.

Hallituksen esitys laiksi työehtosopimuksen yleissitovuuden vahvistamisesta (2. laki) turvaa valitusoikeuden asianomaisen työehtosopimuksen tehneille sekä siihen jälkeensä yhtyneille työnantaja- ja työntekijäyhdistyksille, kullekin erikseen sekä sille työnantajalle tai työntekijälle, jonka oikeusasema työsuhteessa riippuu työehtosopimuksen yleissitovuudesta. Yrittäjien järjestölle ei valitusoikeutta tulisi.

Monelle pienelle työnantajalle liittyminen työnantajajärjestöön ei ole kustannus- ja muista syistä yksinkertaista ja tarkoituksenmukaista. Tällaisten työnantajayritysten merkitys varsinkin alihankinta- ja palvelualoilla on erittäin keskeinen. Mittava osa maamme työpaikoista on näissä yrityksissä. Kun näiden yritysten etujär-

jestö ei ole työehtosopimusneuvotteluissa osapuolena, on kohtuullista, että näitä yleissitovuuden piirissä olevia työnantajia edustavalle järjestölle annetaan lain 10 §:ssä valitusoikeus. Samalla järjestö saisi 7 §:ssä tarkoitettun oikeuden. Työ- ja tasa-arvoasiainvaliokunnan tulisi lisätä 2. lakiehdotuksen 10 §:ään seuraavaa:

"... työnantajalla *tai työnantajia edustavalla järjestöllä* tai työntekijällä..."

Työtuomioistuinta koskevaa lakia tulisi uudistaa siten, että tämä erityistuomioistuin saatettaisiin kokoonpanoltaan normaalin tuomioistuimen mukaiseksi. Tällöin asiat ratkaisisivat riippumattomat tuomarit asianosaisia kuultuaan. Työ- ja tasa-arvoasiainvaliokunnan tulisi sisällyttää mietintöönsä seuraava lausuma:

Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy kolmikantaisen valmistelun pohjalta toimenpiteisiin työtuomioistuimen uudistamiseksi vastaamaan kokoonpanoltaan riippumatonta tuomioistuinta.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että lakivaliokunnan lausunnossa esityn lisäksi työ- ja tasa-arvoasiainvaliokunta ottaa huomioon edellä esitetyt näkökohdat.

Helsingissä 11 päivänä joulukuuta 2000

Toimi Kankaanniemi /skl
Kari Myllyniemi /kesk

Mauri Salo /kesk
Paula Lehtomäki /kesk